

ВИСШИЯТ СЪДЕБЕН СЪВЕТ ПРИЕМА АДВОКАТУРАТА КАТО ПАРТНЬОР В РЕФОРМАТА ПО ВЪВЕЖДАНЕ НА СЪДЕБНА МЕДИАЦИЯ

Следвайки структурата на изложението в становището на зам. председателя на ВАДвС, работната група към ВСС приема следното:

I. По становището на зам. председателя на ВАДвС относно Наредбата за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация (наричана по-долу „Наредба за организацията на съдебните центрове“).

1. В становището, относно Наредбата за организацията на съдебните центрове, се застъпва разбирането, че създаването на съдебни центрове по медиация към окръжните съдилища вместо към районните ще доведе до възникване на административна тежест и практически трудности за провеждането на медиациите. Аргументът за това е, че администрирането на процедура по медиация по дела, които се разглеждат от районен съд, ще се извършва от координатор, който е служител на окръжен съд, което може да доведе до логистични забавяния и затруднения, вкл. при уведомяването на координатора, предвидено в чл. 30 от Наредбата за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация (наричана по-долу „Наредба за дейността на медиаторите в съдебните центрове“). Изложени са аргументи и относно непрецизност на уредбата за създаване на териториални поделения на съдебните центрове по медиация към районните съдилища, като се приема, че се създават допълнителни правомощия на ВСС за създаване на съдебните центрове, които могат да се упражняват без да са предвидени ясни правила за наличие на предпоставки за разкриване на центрове по медиация към районен съд.

Трябва да се има предвид, че създаването на съдебни центрове по медиация именно към окръжните съдилища е законово регламентирано изискване. Съгласно Чл. 84а. (1) от Закона за съдебната власт (ЗСВ) към всеки окръжен съд се създава съдебен център по медиация с териториални поделения към районните съдилища, който организира провеждането на процедурите по медиация по висящи съдебни дела съгласно глава шеста на Закона за медиацията. В чл. 84а, ал. 2 ЗСВ е предвидено, че с решение на съдийската колегия на Висшия съдебен съвет може да се създават самостоятелни съдебни центрове по медиация и към отделни районни съдилища при условията, предвидени в Наредбата за организацията на съдебните центрове.

Този законодателен подход е свързан именно с осигуряването на по-добра обезпеченост на съдебните центрове по медиация с медиатори, които основно са концентрирани в областните градове (където са и седалищата на окръжните съдилища и съответно на съдебните центрове по медиация). Въпросният начин на организация на съдебните центрове съответства и на нормата на чл. 20, ал. 2

от Закона за медиацията (ЗМ), според която вписването на медиаторите към съдебните центрове се извършва в списъци, които се водят към окръжните съдилища. Освен това, с този подход на изграждане на съдебните центрове се облекчава и администрирането им, тъй като се намалява броя на центрoвете и съответно се концентрират служителите (основно координаторите), както и административните ръководители на съдилища, които отговарят за дейността им.

Не се споделят изложените в становището съображения за възможните затруднения за организиране на провежданите медиации предвид нарочната уредба в чл. 6 и чл. 7 от Наредбата за организацията на съдебните центрове.

От една страна, към всеки районен съд ще бъде разкрито териториално поделение на съответния съдебен център, което ще осигурява материалните условия за провеждане на медиациите, но без да се включва в администрирането им. По този начин ще бъде облекчен достъпът на страните до процедурите по медиация, които ще могат физически да се провеждат в седалището на районния съд, в който се разглежда делото, като при необходимост там ще бъде изпращан медиатор.

От друга страна, когато обемът на медиациите по дела, висящи пред определен районен съда, е такъв, че посочената по-горе организация би била затруднителна, е предвидено създаването на самостоятелни съдебни центрове към районните съдилища. Тази възможност е регламентирана при спазване на ясно определени критерии – чл. 7, ал. 3 от Наредбата за организацията на съдебните центрове. Основен критерий е броят на подлежащите на медиация съдебни дела, като е дадена възможност за съобразяване и на различни други хипотези, без създаване на ограничения – „когато други обстоятелства налагат това“. Всяка една възможна хипотеза не може да бъде предвидена и регламентирана и затова е дадена възможност председателите на съдилищата да отправят обосновани предложения до съдийската колегия на ВСС относно необходимостта от разкриване на самостоятелен съдебен център.

Следва също така да се посочи, че не се очаква забавяне в комуникацията между деловодителя на съдебния състав и координатора на съдебния център относно препращането на делото към медиация. Това се отнася и до случаите, когато препращането е по дело, висящо пред районен съд, тъй като в чл. 30, ал. 1 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове се предвижда, че тази комуникация при техническа възможност трябва да е извършва в електронна форма, а предвид функционалностите, които ще бъдат добавени в Единната информационна система на съдилищата във връзка с медиацията по висящи съдебни дела, както и съществуващата и сега възможност за ползване на електронна поща, няма пречка за осъществяване на подобна форма на незабавна комуникация.

2. В становището, относно разпоредбите на чл. 8 и чл. 9 от Наредбата за организацията на съдебните центрове, се посочва, че не е изяснено по какъв начин ще бъде организирана дейността на съдебните центрове, включително доколкото липсва посочване на актове, с които административния ръководител на съда или определения от него съдия ще упражняват своите правомощия. Следва да се има предвид, че съгласно чл. 84а ЗСВ съдебните центрове по медиация функционират към съответния окръжен съд. Според чл. 86, ал. 1 ЗСВ председателят на окръжния съд осъществява общо организационно и административно ръководство на съда, в което се включва и организирането на съдебните центрове по медиация, които са част от съда. Аналогична е и разпоредбата на чл. 80, ал. 1 ЗСВ относно председателя на районния съд. Доколкото съдебните центрове по медиация функционират към окръжния съд (а в някои случаи и към районен), председателят на този съд има задължението и да организира дейността на съдебния център като част от дейността на съда. В този смисъл разпоредбата на чл. 8 от Наредбата за организацията на съдебните центрове е в съзвучие с очертаните от ЗСВ функции на председателя на съда. Актовете, с които председателите на съдилища упражняват административните си правомощия не са предмет на Наредбата по чл. 84а ЗСВ, като практиката е възприела тези актове да бъдат заповеди.

3. Изложените в становището критични бележки по отношение на товареността на координатора на съдебния център и липсата на ясна структура на съдебните центрове, включително във връзка с участието на медиаторите в организацията на дейността им, не съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъждани или съобразени в Наредбата за организацията на съдебните центрове.

Правомощията на координатора и цялостната организация по провеждането на медиация са регламентирани подробно и недвусмислено в двете наредби. Възможността за възлагането на отделни организационни дейности на координатора от председателя на съда съгласно чл. 8, ал. 1, изр. 2 и чл. 13, т. 1 на Наредбата за организацията на съдебните центрове е свързана с функциите на координатора в съдебния център. Тези функции обхващат цялостно организиране на провеждането на процедурите по медиация в съдебния център, събирането и обработването на статистическа и друга информация във връзка с провежданите медиации, осъществяването на контакт със страните и с медиаторите, включително организирането на общи срещи на медиаторите в центъра, участието на координатора в оценката на дейността на медиаторите и др. Всички тези функции на координатора могат да наложат той оперативно да организира определени дейности в съдебния център, за да може да оптимизира осъществяване на функциите си. Преценката за тази необходимост трябва да се прави във всеки конкретен случай и съобразно специфичните особености в дейността на конкретния съдебен център, свързани както с обема на дейността, така и с комуникацията с медиаторите и страните.

Това е и една от целите на наредбата – съгласно чл. 2 от Наредбата за съдебните центрове наредбата цели създаване на структура на съдебните центрове, която позволява отчитане на специфичните нужди на всеки отделен център. Именно поради това е предвидено председателят на съда да може да възлага отделни дейности на координатора, а в случай на необходимост в центъра могат да бъдат назначени и повече от един координатори, както и други служители (напр. деловодители), които да подпомагат дейността на координатора (чл. 10 от Наредбата за организацията на съдебните центрове).

Участието на представители на медиаторите в организацията на дейността на съдебния център също ясно е очертана чрез възложените им функции съгласно чл. 9, ал. 2 от Наредбата за организацията на съдебните центрове. Представителите на медиаторите правят предложения за подобряване на дейността на центъра и на работата на медиаторите; изготвят становища по сигнали във връзка с дейността на медиаторите и на съдебния център; участват в комисията за оценка на дейността на медиаторите. От посочените функции става ясно, че участието на медиаторите в организирането на дейността на съдебния център е свързано с изготвяне на предложения и становища, които са насочени към подобряване на тази дейност, като крайното решение относно организирането на дейността остава на председателя на съда, както беше изяснено по-горе, който може да възложи тази дейност и на друг съдия от същия съд.

4. Относно изложените съображения по отношение фигурата на координатора на съдебния център и неговите правомощия трябва да се има предвид следното.

Изложените съображения относно това, че не е удачна предвидената възможност за съвместяване (възлагане) на функциите на координатора от съдебен администратор, административен секретар или от друг съдебен служител с оглед на натовареността на координатора, не могат да бъдат споделени. На първо място разглежданата нова разпоредба на чл. 11а, ал. 5 от Правилника за администрацията на съдилищата предвижда тази възможност само когато не е назначен съдебен координатор. По този начин ще се обезпечи дейността на съдебния център до назначаването на координатор. Освен това с тази разпоредба се повтаря принципното положение при работата на съдебната администрация относно възможността на председателя на съда да възлага при необходимост допълнителни функции на един съдебен служител. Най-сетне упражняването на тази възможност е въпрос за конкретна преценка от страна на председателя на съда, който е натоварен с осигуряването на организацията на дейността му.

Цитираната в становището разпоредба на чл. 14 от Наредбата за организацията на съдебните центрове, според която съдебни служители не могат да извършват дейност като медиатори в съдебен център, е достатъчно ясна, за да

се разкрие смисъла ѝ при езиково (наричано още граматическо или буквално) тълкуване на текста, поради което не е необходимо да се конкретизира.

Функцията на координатора по чл. 13, т. 3 от Наредбата за организацията на съдебните центрове за определяне на датата и часа за провеждане на първата среща в процедурата по медиация, трябва да се разглежда във връзка с начина, по който тя се реализира при организирането на провеждането на процедурата. В чл. 30, ал. 2 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове е предвидено, че при определянето на датата и часа за провеждане на първата среща в процедурата по медиация координаторът на съдебния център по възможност ги съгласува със страните. Трябва да се има предвид, че основна цел на уредбата относно организацията на провеждане на медиацията е да се осигури своевременното провеждане на първата среща в процедурата в краткия максимален срок, предвиден в закона (до 2 месеца според чл. 140б, ал. 3 ГПК, като съдът може да определи и по-кратък срок). Предвидените в закона кратки срокове за провеждане на първата среща в процедурата по медиация са именно с оглед избягване на забавяне на развитието на съдебното производство, макар и по същество това да не е възможно, доколкото то не се спира от препращането на делото към медиация (чл. 140б, ал. 1, изр. 2 ГПК). Всъщност това, че развитието на исковото производство не се спира и не се предпоставя от развитието на процедурата по медиация означава, че определянето от координатора на датата и часа за провеждане на първата среща в процедурата по медиация няма отношение към развитието на иския процес.

За да могат да бъдат спазени кратките срокове, определени в закона, в които трябва да се организира и проведе първата среща в процедурата по медиация, в чл. 30, ал. 1 и ал. 2 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове е предвидено, че деловодителят незабавно уведомява координатора за определението на съда за препращането на делото към медиация (като това поначало ще става по електронен път и без самото дело да се изпраща на координатора), след което координаторът трябва да определи датата и часа на срещата в рамките на следващия работен ден след уведомяването. По този начин ще се осигури и необходимото време за уведомяването на страните. Именно целената бързина налага началните дата и час на процедурата по медиация да бъдат определени предварително, за да могат за тях страните да бъдат уведомени едновременно с уведомяването им за определението на съда, с което спорът им е препратен към медиация, като в общия случай с това определение ще се насрочва и съдебното заседание по делото, т.е. уведомяването на страните за началото на процедурата по медиация и за първото съдебно заседание ще става едновременно.

Въпреки това обаче, както се посочи, координаторът предварително ще съгласува дата и часа на първата среща в процедурата със страните, когато това е възможно (чл. 30, ал. 2, изр. 1 от Наредбата за дейността на медиаторите в

съдебните центрове). Последното уточнение, относно наличието на възможност за предварително съгласуване, е свързано с обстоятелството, че в практиката твърде често страните не предоставят телефонен номер или електронен адрес за връзка, каквито изисквания съдържат чл. 127, ал. 1, т. 2 ГПК (относно съдържанието на исковата молба) и чл. 131, ал. 2, т. 2 ГПК (относно съдържанието на отговора на исковата молба), а също така дори и да са ги предоставили, може да не отговарят на изпратените им съобщения или повиквания по телефона. Поради това наредбата предвижда, че координаторът ще направи опит за съгласуване на времето на провеждане на медиацията със страните, но само ако е възможно да осъществи контакт с тях в рамките на деня, в който е уведомен за препращането на делото към медиация и следващия работен ден, тъй като това е времето, в което той трябва да определи началото на процедурата, за да се осигури своевременното ѝ провеждане.

Кратките срокове за предварително съгласуване на датата и часа за първа среща в процедурата по медиация не означават обаче, че страните нямат влияние върху този процес. Напротив, при последващо съгласие на страните за избор на медиатор (вместо определения им от координатора) или дори и без избор на медиатори, но при съгласуване на определения им от координатора, страните могат да променят определените дата и час за първата среща в процедурата, както и да изберат процедурата да бъде проведена онлайн (чл. 35 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове). Възможностите на страните да влияят върху началната дата и час на първата среща в процедурата по медиация предполагат, че при добросъвестно упражняване на предоставените на страните права до отлагане на тази среща поради невъзможност на страната да се яви ще се стига само при непредвидени обстоятелства (чл. 36 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове).

Принципът за равнопоставеност в медиацията не се нарушава, ако първоначално координаторът определи времето и мястото за провеждане на първата среща в процедурата. Страните имат възможност да съгласуват действията си, да направят избор на медиатор и да променят първоначалния ден и час, ако обстоятелствата го налагат. Приравняването на провеждане на процедурата по медиация с реда, по който се провежда съдебният процес, а по-конкретно с възможностите за призоваване и съобщаване, може да доведе до невярна представа, че процедурата по медиация е част от съдебното производство. Целта е точно обратната - да се спести време на страните, поради което първоначалното определяне на дата от координатора е само началото на съвместните усилия на всички участници медиационната среща да се организира своевременно.

II. По становището на зам. председателя на ВАДвС относно Наредбата за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по

медиация (наричана по-долу „Наредба за дейността на медиаторите в съдебните центрове“).

1. Съображения относно подбора на медиаторите.

1.1. Относно изразените съображения, свързани с допълнителен подбор и обучение на медиаторите към съдебните центрове, следва да се посочи, че тези изисквания са въведени със закона (чл. 20, ал. 1 ЗМ), като Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове единствено конкретизира реда, по който се извършва подбор и естеството на допълнителното обучение съгласно изричната законова делегация. Трябва да се подчертае обаче, че подобно законово разрешение не създава различни изисквания или дискриминационно третиране на медиаторите. Негова цел е единствено осигуряването на високо качество на процедурата по медиация, когато провеждане на първа среща в процедура по медиация е задължително, което е от очевидна полза за потребителя на услугата по медиация, т.е. за страните по препратения към медиация спор. Това качество се осигурява както чрез подбора и допълнителното обучение на медиаторите, така и чрез периодичния контрол и оценка на дейността им. Въведените изисквания по никакъв начин не препятстват извършването на дейност като медиатори от всяко лице, което отговаря на общите изисквания на закона за това (чл. 8, ал. 1 ЗМ). Разбирането на законодателя за по-завишени изисквания към медиаторите, които провеждат медиации по висящи съдебни дела и то само в случаите, когато препращането на тези спорове към процедура по медиация е задължително, е оправдано не само с оглед на допълнителния подбор и специализираното обучение, през което тези медиатори трябва да преминат, но също и чрез поставеното допълнително изискване към тези медиатори да имат юридическо образование (чл. 20, ал. 1 ЗМ), каквото поначало не съществува по отношение на медиаторите.

1.2. Изразените съображения относно начина, по който е предвидено да се осъществява подборът на медиаторите към съдебните центрове също не могат да бъдат споделени. На първо място, необходимостта подборът на медиаторите да се извърши децентрализирано (поотделно за всеки окръжен съдебен район – чл. 6, ал. 2 и ал. 3 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове) в максимална степен отразява целта от съобразяване на специфичните нужди на съответните съдебни райони (цел, предвидена и в чл. 2 на Наредбата за организацията на съдебните центрове), както и на предпочитанията на медиаторите, като същевременно бъде осигурена обезпеченост с медиатори на всеки съдебен център при гарантиране качеството на медиациите. Поради това не се поставя изискване медиаторът да бъде на разположение за провеждане на медиации в цялата страна, а само в района на окръжния съд, към който е вписан. Също така в комисията, която осъществява подбора на медиаторите, се включват както представители на местната общност – адвокат-медиатор, определен от съответния адвокатски съвет и съдии от съответния окръжен съдебен район, така

и представители, излъчени на централно ниво – от министъра на правосъдието и от съдийската колегия на ВСС (чл. 9, ал. 1 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове). На следващо място, необходимостта от децентрализирано провеждане на подбора на медиаторите следва от големия брой медиатори, които се очаква да кандидатстват, и осигуряването на гъвкавост и експедитивност в работата на комисии по подбора, което не би могло да бъде постигнато при централизиран подбор, който предполага извършването му от една комисия. Най-сетне е необходимо да се съобрази и обстоятелството, че подборът няма да бъде еднократен и при възникване на необходимост от приемане на нови медиатори за конкретен съдебен център (напр. поради увеличаване на броя на препратените дела в района на съответния окръжен съд или поради отписване на медиатори от списъците към съдебния център в този район), подбор на медиатори е необходимо да се извърши само за съответния съдебен район, а не за цялата страна. Тук може да се посочи и че вписването на експерти в списъците на вещите лица е организирано на същия принцип – по съдебни райони.

Отделно от изложеното, вписването на медиатор към списъците на конкретен окръжен съд не ограничава възможността на сраните да се възползват от услугите му, макар и спорът им да е в друг окръжен съдебен район, а съответно не се ограничава и възможността на медиатора да провежда медиации във връзка с висящи съдебни дела в друг окръжен съдебен район, ако бъде избран от страните и ако е съгласен с това (чл. 31, ал. 4 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове).

Децентрализираното извършване на подбора на медиатори по окръжни съдебни райони не води до създаването на различни стандарти при подбора. От една страна методиката за провеждането на писмения тест, а съответно и самите тестове, подлежат на утвърждаване от съдийската колегия на ВСС (чл. 11, ал. 1 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове). От друга страна, както се посочи, в съставите на комисията по подбор на медиаторите, се включват лица, които са определени на централно ниво от съдийската колегия на ВСС и от министъра на правосъдието. Това създава достатъчно гаранции за прилагането на еднакви критерии при подбора на медиаторите. При това не е необходимо подборът да бъде организиран от Министерството на правосъдието, доколкото той обслужва изцяло дейността на съдебната система, тъй като осигурява медиатори, които да извършват дейност в съдебните центрове по медиация, където се провеждат единствено медиации във връзка с висящи съдебни дела. Тук може да бъде направен паралел с подбора на вещи лица, които също като медиаторите не са съдебни служители, който се извършва изцяло от представители на съдебната власт (чл. 401 ЗСВ).

1.3. Изложените възражения относно продължителността на допълнителното обучение на медиаторите не са достатъчно изяснени. Въпреки

направеното принципно възражение срещу извършването на подбор и допълнително обучение на медиаторите към съдебни центрове (което според изложеното в становището може да доведе до различно третиране на медиаторите), е направено предложение за увеличаване на продължителността на специализираното обучение на преминалите подбора медиатори, без да се посочи причина за това, нито да се предложи конкретна продължителност. Следва да се съобрази, че специализираното обучение има специфични цели, свързани с осигуряване на подготовка на медиаторите, преминали подбора, да извършват дейност в рамките на конкретен съдебен център. Тази специфична цел доразвива идеята, че подборът следва да се извършва за всеки отделен съдебен район, като същия принцип е приложим и към обучението. Целта на това обучение е да се осигури тясната връзка и взаимодействие на медиаторите със съответния съдебен център и неговия координатор, както и със съда (или съдилищата), които обслужва съдебния център. Това е видно и от предметния обхват на обучението и лицата, които го реализират, предвидени в чл. 13, ал. 2 и чл. 14, ал. 2 на Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове – напр. обучението запознава медиаторите с дейността на конкретния съдебен център, работата на медиаторите в него и взаимодействието им със съда и с координатора, като в тази част то се провежда от координатора на центъра.

1.4. Възприетите в чл. 25 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове критерии за оценка на дейността на медиаторите към съдебните центрове представляват балансирано съотношение между качествени и количествени критерии, които дават представа за работата на медиатора. Не трябва да се забравя, че при дейности, които са свързани с взаимодействие с хора и подпомагането им да достигнат до определено решение, оценъчните критерии за качеството на извършването на съответната дейност трудно се поддават на абсолютна обективност. С други думи, ако целта е да се съобрази доколко потребителите на услугата, т.е. страните по делата, са удовлетворени от работата на медиатора, е трудно да се предложи абсолютно обективен критерий за това, тъй като всяка човешка оценка предполага елемент на субективизъм. Същевременно е категорично необходимо да се съобрази именно отражението на дейността на медиатора в съзнанието на страните по делата, тъй като именно към по-благоприятно за страните разрешаване на възникналия между тях спор е насочена дейността на медиатора, както и цялостната реформа, въведена с измененията на ГПК и ЗМ, както и с двете разглеждани наредби.

Отчитането на удовлетвореността на страните от дейността на медиатора следва да се определи, като се вземе предвид статистиката, създадена въз основа на всички събрани формуляри, съдържащи информация за нивото на удовлетвореност на страните и техните процесуални представители от проведената медиация (тяхното събиране след всяка медиация е предвидено в чл. 43 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове). По сходен начин може да бъде оценена и мотивацията на медиатора – както въз

основа на обратната връзка за дейността му, предоставяна от страните, така и въз основа на данните за извършваната от медиатора дейност, предвидени в чл. 25, ал. 2 и ал. 3 на Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове. Отчитането както на нивото на удовлетвореност на страните от дейността на медиатора, така и на неговата лична мотивация да извършва дейност на съдебния център са от изключително значение, за да може да се осигури качествена медиация, провеждана в съдебните центрове, която в най-голяма степен да подпомага страните по делата при разрешаването на техните спорове. Именно и това е основната цел на въведената реформа.

2. Съображения относно организирането на провеждането на процедурата по медиация в съдебните центрове:

2.1. Уредбата на процедурата по медиация, провеждана в съдебните центрове по медиация, е уредена в глава шеста на Закона за медиацията като отклонение от общите правила на провеждане на процедурата по медиация, доколкото това е необходимо с оглед на спецификите на тази процедура (напр. с оглед на това, че тя обичайно започва чрез явяване на страните на първа среща в тази процедура не по тяхно съгласие, а поради задължаването им от съда). Разбира се, организирането на процедурата по медиация във всеки един център по медиация, включително и в съдебните такива, е свързано с редица детайли. Целта на глава трета от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове е да осигури уредба на тези детайли, които иначе обичайно се уреждат в правилата за работа на съответния център по медиация, за да се уеднакви работата на съдебните центрове, като правилата отразяват именно спецификата, свързана със медиацията по висящи съдебни дела в случаите, когато страните са задължени от съда да участват в първа среща в процедура по медиация, като конкретизират и доразвиват уредбата на глава шеста Закона за медиацията.

2.2. Във връзка с изразените съображения в становището относно недостатъци на правилата, уреждащи организирането на провеждането на процедурата по медиация, следва да се има предвид следното.

В хипотезата на чл. 29, ал. 5 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове, когато между страните има висящи дела в различни съдилища, на първо място следва да се посочи, че поначало всички спорове между страните, независимо от техни предмет, могат да бъдат уредени в една процедура по медиация. Именно и това е едно от съществени предимства на медиацията спрямо съдебния процес. Същевременно обаче, с цел да се запази принципа на доброволност на процедурата по медиация в максимална степен, чл. 29, ал. 5, изр. 1 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове предвижда, че една процедура по медиация по няколко спора, висящи пред различни съдилища, се провежда само при желание на страните за това. При липса на такова желание, се провеждат отделни медиации (чл. 29, ал. 5, изр. последно от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове).

По отношение на разпоредбата на чл. 30, ал. 5 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове не е изразено конкретно предложение в становището на ВАДвС. Отбелязано е само, че не са предвидени последици от нередовното връчване на съобщения до страните, в които е определена и дата и часа на първата среща в процедурата по медиация. Действително, както е отбелязано в становището, медиацията е мислима само когато страните участват в нея, поради което не е възможно да се прилагат уредените в ГПК фикции за връчване на съобщения. Когато съобщението не може да бъде връчено на страната по делото на посочения от нея адрес, страната няма да участва в медиацията, а съответно няма да бъде проведена и първа среща в процедурата по медиация. Не трябва да се забравя обаче, че в общия случай съобщенията до страните за насрочената първа среща в процедурата по медиация ще бъдат връчвани заедно със съобщението за насроченото първо съдебно заседание, т.е. нередовностите при връчването на съобщенията ще имат значение и за развитието на съдебното производство и именно поради това чл. 30, ал. 5 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове предвижда, че в този случай съдията-докладчик може да предприеме необходимите мерки, ако това е необходимо, като даде указания във връзка с извършването на редовно връчване. Също така следва да се посочи, че подобни проблеми при връчването и то след като вече е връчен препис от исковата молба на ответника (тъй като изтичането на срока за отговор е първият момент, в който спорът може да бъде препратен към медиация от съда – чл. 140б, ал. 1 ГПК), могат да възникнат само в случай че страните са дезинтересирани от развитието на съдебното производство или при неизпълнение от тяхна страна на задълженията им да посочат телефонен номер или електронен адрес в исковата молба и в отговора на исковата молба (чл. 127, ал. 1, т. 2 и чл. 131, ал. 2, т. 2 ГПК). По този начин правилата на наредбата са последователни и напълно съобразени с уредбата на исковия процес по ГПК, като при добросъвестно участие на страните в процедурата в максимална степен е възможно да се постигнат целите на медиацията за опростяване, ускоряване и намаляване на цената за разрешаването на спора спрямо съдебната процедура.

Съгласно чл. 30, ал. 4 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове след определянето от координатора на съдебния център на датата и часа за провеждане на първата среща в процедурата по медиация деловодителят на съдебния състав ги вписва в съобщението, което се изпраща до страните, с което се уведомяват за определението на съда, в което са задължени да участват в тази среща. В общия случай с това определение съдът насрочва и първото съдебно заседание по делото. Така датата и часът на първата среща в процедурата по медиация не се определят от съда и не се вписват в неговото определение, а се определят от координатора и се вписват в съобщението до страните. Съдът (т.е. съдията по делото) няма пряко отношение към

организирането и протичането на процедурата по медиация. Тези действия се извършват от координатора на съдебния център и от медиатора.

Значението на първоначалното определяне на дата и часа на първата среща в процедурата по медиация от координатора с оглед на кратките срокове, предвидени в закона за организирането и провеждането ѝ, е разяснено по-горе (вж. т. 4 от раздел I във връзка със становището на ВАДВС по чл. 13, т. 3 от Наредбата за организацията на съдебните центрове). Както е разяснено по-горе, за да се осигури провеждането на първата среща в процедурата по медиация в срок, не по-дълъг от 2 месеца (чл. 140б, ал. 3 ГПК), е необходимо координаторът да определи дата и час за провеждането ѝ незабавно след уведомяването му за препращането на спора към медиация. Въпреки това, за да бъде в максимална степен процедурата съобразена с интересите на страните и с принципа на доброволност, преди да определи датата и часа координаторът по възможност ги съгласува със страните (чл. 30, ал. 2, изр. 1 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове), а след като те бъдат определени и съобщени на страните, те могат да ги променят, ако съгласуват това с медиатора и при възможност с оглед на графика на съдебния център (чл. 35 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове). При посочената уредба се отчита практиката в най-дълго функциониращите към момента съдебни центрове по медиация – към съдилищата в гр. София и в гр. Варна, според която в преобладаващите случаи страните не се възползват от възможността да изберат медиатор. Следователно за осигуряването на своевременното развитие на процедурата по медиация съществено ще допринесе именно първоначалното определяне на датата и часа на първата среща, едновременно с първоначалното определяне на медиатор, които се извършват от координатора на съдебния център.

Относно хипотезите на отлагане на първата среща в процедурата по медиация поради наличие на особени непредвидени обстоятелства (чл. 36 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове) следва да се има предвид, че Наредбата не съдържа изрично изискване възникналата непредвидена ситуация да се отнася до страната. Поради това, с оглед на конкретните обстоятелства, непредвидените обстоятелства, които да доведат до отлагане на срещата, могат да са свързани и с представителя на страната. Участието на представители на страните в процедурата по медиация съществува като възможност съгласно чл. 12, ал. 2 ЗМ още от приемането на закона през 2004 г. Въпреки това трябва да се подчертае, че процедурата по медиация поначало цели разкриването на реалните интереси на страните по спора и въз основа на това постигането на взаимнопримливо за тях разрешение на възникналия спор, което предполага участие на самите страни в процедурата, съответно и отлагането ѝ поради невъзможност на страните да вземат участие в нея. Същевременно, както се посочи по-горе (вж. т. 4 от раздел I във връзка със становището на ВАДВС по чл. 13, т. 3 от Наредбата за организацията на

съдебните центрове), предвидените възможности на страните да влияят върху началната дата и час на първата среща в процедурата по медиация предполагат, че при добросъвестно упражняване на предоставените на страните права до отлагане на тази среща ще се стига действително само при внезапно възникване на непредвидени обстоятелства. Предвид кратките срокове за провеждане на първата среща в процедурата възможността за подобно отлагане може на практика да бъде упражнена не повече от веднъж от всяка страна. Начинът, по който следва да подходи координаторът при определяне на датата и часа на новата среща в разглеждания случай (чл. 36, ал. 4 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове), по същество повтаря първоначалното им определяне по чл. 30, ал. 2 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове, поради което посочената норма може да намери приложение и не е необходимо въвеждането на допълнителна уредба на действията на координатора в този случай.

2.3. Предвидената в чл. 31, ал. 1 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове възможност за страните да изберат медиатор сред вписаните в списъците на медиаторите към окръжните съдилища изцяло съответства на целта за осигуряването на високо качество на медиациите, когато провеждане на първа среща в процедура по медиация е задължително, което е от очевидна полза за потребителя на услугата по медиация, т.е. за страните по препратения към медиация спор – вж. т. 1.1. от раздел II по-горе. Подобно изискване не противоречи на същността на медиацията, тъй като доброволността е запазена в максимална степен, като е предоставен избор на страните измежду всички медиатори, вписани към окръжните съдилища, т.е. преминали подбора, гарантиращ и качеството на провежданите от тях медиации. Същевременно не е ограничена и възможността на страните да проведат медиация извън съдебния център, извън задължителната първа среща в процедурата, която съгласно чл. 19, ал. 1 и чл. 20 ЗМ може да се проведе само в съдебен център от медиатор, който е вписан в списъците към окръжен съд. Тъй като тази среща е безплатна за страните (чл. 78а, ал. 1 ГПК), нейното провеждане не възпрепятства, нито затруднява правото им да изберат медиатор извън списъците към окръжните съдилища, който да проведе процедурата по медиация след приключване на задължителната първа среща.

В този смисъл уредбата на задължителната първа среща в процедурата по медиация във връзка с висящи съдебни дела, която се провежда от медиатор, вписан в списъците към окръжен съд, не влиза в противоречие с правната уредба на медиацията съгласно правото на Европейския съюз. Тази уредба основно се съдържа в Директива 2008/52 относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси, като директивата не съдържа ограничение за въвеждане на задължителни аспекти на медиацията, нито на допълнителни механизми за контрол върху качеството на медиацията. Напротив, в т. 13 от съображенията, изведени в преамбюла на Директивата изрично се

посочва, че никоя разпоредба на настоящата директива не следва да засяга национално законодателство, съгласно което използването на медиация е задължително или подлежи на стимули или санкции, при условие че подобно законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система. Също така според чл. 4, параграф 1 от Директивата държавите - членки насърчават по всякакви начини, които считат за подходящи, разработването и на други механизми за ефективен контрол на качеството във връзка с предоставянето на услуги по медиация. В този смисъл предложените в Закона за медиацията и в Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове разрешения изцяло съответстват на посочените разпоредби на Директива 2008/52.

По отношение на изложеното съображение за това, че координаторът на съдебния център следва да избере медиатор, ако страните не са изпълнили задължението си да внесат разноските във връзка с направения от тях избор на медиатор (чл. 33, ал. 1, т. 4 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове) целта на тази разпоредба е да обезпечи своевременното провеждане на първата среща в процедурата по медиация. При извършен от страните избор на медиатор до определянето му от координатора на съдебния център може да се стигне само ако медиаторът е вписан в друг окръжен съдебен район или страните са избрали повече от един медиатор (хипотезите на чл. 31, ал. 4 и чл. 32 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове), като едновременно с това не са внесли разноските, свързани с направените от тях избор (за командироване на медиатор от друг окръжен съдебен район или за възнаграждение за втори медиатор). Отново следва да се подчертае, че при добросъвестно упражняване на правата на страните, те винаги ще могат да изберат медиатор при провеждането на първата среща в процедурата по медиация, когато тя е задължителна, при спазване на изискванията, въведени за осигуряване на качеството на медиацията в този случай.

3. Съображения относно заплащането на процедурата по медиация в съдебните центрове, възнаграждението на медиаторите и разноските.

3.1. По отношение на изложените съображения в становището на ВАДвС относно заплащането на процедурата по медиация от страните извън продължителността на задължителната първоначална среща, трябва да се има предвид следното. Съгласно чл. 22, ал. 1 ЗМ задължението на страните се свежда до добросъвестно участие в първоначална среща в процедура по медиация с продължителност от един от три часа. Смыслът на определянето на първоначалните три часа в процедурата по чл. 22, ал. 1 ЗМ е както от гледна точка на дефиниране на задължението на страните за участие в процедурата, така и от гледна точка на разходите, които се заплащат от бюджета на съда във връзка с тази процедура (чл. 78а, ал. 1 ГПК). Същевременно обаче няма съмнение, че в рамките на предвидените три часа страните може да не достигнат

до завършек на започната процедура, поради което тя, по тяхно желание, може да бъде продължена. В този случай на страните е предоставен избор да продължат медиация в или извън съдебния център (чл. 22, ал. 3 ЗМ).

Според чл. 22, ал. 3, изр. 2 ЗМ след приключването на първоначалната среща, по предложение на медиатора и със съгласието на страните процедурата по медиация може да продължи и извън съдебния център. Както се посочи, в този случай, тя представлява продължение на започната вече процедура, т.е. няма нова процедура. Именно поради това е необходимо и медиаторът да отчете пред координатора на съдебния център резултата от процедурата (чл. 41, ал. 4 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове). Същевременно за страните трябва да съществува яснота относно разноските по тази процедура. Както основателно е отбелязано в становището на ВАДвС липсва единна тарифа за възнаграждението на медиаторските услуги, предоставяни извън съдебните центрове по медиация. В случай че страните изберат да продължат процедурата по медиация в съдебния център след първоначалните, безплатни за тях, три часа, те трябва да заплатят разноски за възнаграждение на медиатора в предвидените в наредбата размери (чл. 38, ал. 2 и чл. 49 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове). В случай че страните изберат да продължат процедурата извън съдебния център, за тях трябва да е налице предвидимост относно размера на разноските за възнаграждение на медиатора, които следва да заплатят. Целта е да се осигури еднаквост в режима на заплащането на разноските при продължаване на процедурата, независимо дали това ще стана в или извън съдебния център. Това води както до предвидимост за страните, така и до известна сигурност за медиатора относно получаването на неговото възнаграждение и неговия размер. Същевременно трябва да се има предвид, че след изпълнението на задължението на страните да участват добросъвестно в първоначалната среща в процедурата по медиация (чл. 22, ал. 1 ЗМ), те могат по свое желание да прекратят процедурата (чл. 22, ал. 4, т. 4 ЗМ). След прекратяването на процедурата страните са свободни да започнат нова процедура медиация при избиран от тях медиатор и при уговорени с него условия за заплащане на процедурата, които не са регулирани от правилата, приложими към съдебните центрове. В този смисъл принципът за доброволност на медиацията е запазен в максимална степен.

3.2. Съображенията, изложени в становището на зам.председателя на ВАДвС относно хипотезите на заплащане на възнаграждение на медиаторите по чл. 47 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове, не съдържат конкретни предложения или възражения. Посочената разпоредба разглежда различните случаи, в които на медиатора се изплаща възнаграждение, както и начина за определянето на неговия размер според участието на медиатора в процедурата по медиация. Доколко тези разходи за възнаграждение на медиатора могат да бъдат възложени върху страната съгласно правилото на чл. 78а, ал. 2 ГПК зависи от това дали страната е изпълнила задължението си по

чл. 22, ал. 1 ЗМ да участва добросъвестно в първа среща в процедурата по медиация с продължителност от един до три часа. Същевременно в чл. 38, ал. 2 от Наредбата за дейността на медиаторите в съдебните центрове е конкретизирано съдържанието на това задължение на страната – тя може изрично да откаже да участва в медиацията след изтичане на първия час от срещата. Именно в зависимост от поведението на страната при спазване на посочените правила съдът ще извърши преценка доколко разноските за процедурата по медиация следва да се възложат върху страната.